

BAKIM ELEMANI YETİŐTİRME VE GELİŐTİRME-I

YAB101

KISA ÖZET

Bölüm 1- Bakım Hizmetleri

BAKIM HİZMETLERİ KAVRAMI

Tanımı

Bakım hizmetlerini değişik şekillerde ifade edebilmek mümkündür. En geniş anlamıyla bakım hizmetleri; bakıma muhtaç bireye evde veya kurumda sunulan profesyonel destek hizmetleridir.

Urusları

Daha önce değinildiği üzere bakım hizmetleri, toplumsal yaşama yeniden kazandırılması oldukça güç olan bakıma muhtaç kişiye evde veya kurumda sunulan profesyonel destek hizmetleridir.

Bakıma Muhtaç Olmayı Gerektiren Bir Hizmettir

Öncelikle belirtmek gerekir ki bakım hizmetleri toplumsal yaşama yeniden kazandırılması oldukça güç olan bakıma muhtaç kişiye sunulan bir hizmettir. Bakıma muhtaçlık derecesi bireyin özür düzeyine göre değişiklik göstermektedir.

DİKKAT: Bakım hizmetlerinde öncelikli hedef, bakıma muhtaç kişinin ailesinin yanında, sosyal çevresinden koparılmadan bakılması ve ailenin bu bakım hizmetleri konusunda maddi, manevi desteklenmesidir.

Bakım Hizmetleri Genel Olarak Kurumsal Bakım ve Evde Bakım Olarak Ele Alınmaktadır

Kurum bakımı, evde verilecek desteğe rağmen bakılamayacak derecede yardıma gereksinim duyan veya aile yanında bakılması mümkün olmayan bireylerin bireysel, sosyal, psikolojik ihtiyaçlarının giderildiği, boş zamanlarını değerlendirici etkinliklerin yapıldığı, sosyal ilişkilerinin ve aktivitelerinin arttırıldığı bakım türüdür. Evde bakım hizmetleri ise bakıma muhtaç engelli bireye ve aileye verilen her türlü desteği kapsamaktadır.

Bakım Elemanlarınca Yürütülen Bir Hizmettir

Bakım elemanları, bakıma muhtaç bireyin bakımında tıbbi hizmetler dışında kişisel bakımına (saçının yıkanması, tırnağının kesilmesi, yemeğinin yedirilmesi, tuvalete götürülmesi vb.), sosyal aktivitelerinin yaptırılmasına (basit zihinsel ve fiziksel aktivitelerin yaptırılmasına) yardımcı olan ve bireysel gereksinimine uygun bakımı üstlenen ara meslek elemanıdır.

BAKIM HİZMETLERİNİN TÜRLERİ

Bakım hizmetlerinin amacı, bireyin bakıma ihtiyaç duyma nedeniyle yakından ilişkilidir. Bakım hizmetlerinin nihai hedefi, bakıma muhtaç bireyin başkasına bağımlı olmaksızın yaşamını sürdürmesini sağlamaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi doğrultusunda bakım hizmetleri, öncelikle bakıma ihtiyaç duyma nedenlerine göre gruplandırılabilir gibi hizmetin sunum zamanına, sunum süresine, verildiği yere ve hizmeti sunan bireyin durumuna göre de sınıflandırılabilir.

Bakıma İhtiyaç Duyma Nedenlerine Göre Bakım Hizmetleri Türleri

Bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimleri dikkate alınır. Bakım hizmetine gereksinim duyan birey bir engelli olabileceği gibi, bir yaşlı da olabilir. Bakım hizmetine gereksinim duyan bireyin niteliğine, başka bir deyişle engelli ya da yaşlı olma durumuna bağlı olarak bakım hizmetlerine gereksinim duyma nedenleri farklılık gösterebilir.

Engelli Bireyler Açısından Bakım Hizmetleri Türleri

Engelli bireyler açısından bakım hizmetleri “kişisel bakım hizmetleri” ve “psiko-sosyal destek hizmetleri” şeklinde iki başlık altında incelenebilir.

Yaşlı Bireyler Açısından Bakım Hizmetleri Türleri

Bakım hizmetine gereksinim duyan birey bir yaşlı ise yaşlıların özellikleri dikkate alınarak sunulması gereken bakım hizmetler “barınmaya ilişkin hizmetler”, “gündüz bakımı ve destek hizmetleri”, “boş zaman değerlendirilmesine yönelik faaliyetler”, “çalışma yaşamı ve ekonomik sorunlara ilişkin hizmetler” şeklinde kategorize edilebilir.

Hizmetin Sunum Zamanına Göre Bakım Hizmetleri Türleri

Bakım hizmetleri hizmetin sunum zamanına göre “erken dönemdeki bakım hizmetleri” ve “geç dönemdeki bakım hizmetleri” şeklinde ikiye ayrılır.

Erken Dönemdeki Bakım Hizmetleri

Erken dönemdeki bakım hizmetleri, yetersizliğin oluşumundan itibaren ilk 3-6 aylık dönemi içermektedir. Bu dönemde özel gereksinimli çocuğun bakımı hastane ya da rehabilitasyon merkezinde sağlanmaktadır.

Geç Dönemdeki Bakım Hizmetleri

Geç dönemdeki bakım hizmetleri, özel gereksinimli bireyin bebeklik döneminden yaşamının sonuna kadar sürecek rehabilitasyon bakım hizmeti olarak düşünülebilir. Geç dönemdeki bakım, bakıma gereksinim duyan bireyin tıbbi yönden takibi ve gerektiğinde yatırılarak değerlendirilmesi hizmetlerini kapsadığı gibi bireye sosyal ve psikolojik destek sunma gibi hizmetleri de kapsamaktadır.

Sunum Süresine Göre Bakım Hizmetleri

Bakım hizmetleri, hizmetin sunum süresine göre “kısa süreli bakım hizmetleri” ve “uzun süreli bakım hizmetleri” şeklinde ikiye ayrılır.

Kısa Süreli Bakım Hizmetleri

Kısa süreli bakım genel olarak, bireyin fiziksel ya da duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında bir başkası tarafından kısa bir zaman diliminde desteklenmesine ya da bir başkasının kısa süreli yardımına odaklanan bir bakım hizmetidir.

Uzun Süreli Bakım Hizmetleri

Uzun süreli bakım genel olarak, bireyin fiziksel ya da duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına, bir başkası tarafından geniş bir zaman diliminde desteklenmesine ya da bir başkasının uzun süreli yardımına odaklanan alternatif bakım hizmetidir.

Sunulduğu Yere Göre Bakım Hizmetleri

Bakım hizmetleri, hizmetin verildiği yere göre “evde bakım”, “kurum bakımı” ve “toplum temelli bakım” şeklinde üç başlık altında incelenebilir.

Evde Bakım Hizmetleri

Batı’da özellikle 1950’li yıllardan itibaren tercih edilmeye başlanan ve tüm dünyada yaygınlaşma eğilimi gösteren evde bakım hizmetleri, demografik, toplumsal ve ekonomik nedenlerle öncelikli hâle gelmiş bir bakım modelidir.

Tanımı

Evde bakım hizmetleri, basit bir ifadeyle bireylerin bakım gereksinimlerinin ev ortamında karşılanmasıdır.

Amacı

Evde bakım hizmetlerinin amaç; bireylere kaliteli, ihtiyaca uygun ve düşük maliyetli bakım hizmetleri sunarak, onların bağımsızlıklarını sağlamak ve yaşam kalitelerini ve bakıma muhtaç bireyin ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayarak aileye destek vermek, böylece hem bir bütün olarak ailenin hem de tüm aile üyelerinin işlevselliğini arttırmaktır.

Kapsamı

Evde bakım hizmetleri; tıbbi hizmetlerin, sosyal hizmet müdahalesi ile bütünleşerek ekip üyelerinin iş birliği ve eş güdümü ile sürekli, kapsamlı ve organize bir çalışma sonucu sunulan koruyucu, önleyici ve tedavi edici hizmetler bütünüdür.

Görüldüğü üzere, hizmetin niteliğine göre bakım hizmetleri ikiye ayrılmaktadır:

- **Tıbbi Bakım Hizmetleri:** Genel sağlık kontrolü, ücretsiz check-up, acil sağlık hizmetleri ve sağlık taraması bu kapsamda değerlendirilir.
- **Sosyal Bakım Hizmetleri:** Sosyal bakım hizmetleri; yemek yeme, banyo, tuvalet, giyinme, soyunma, hareket etme gibi günlük yaşam aktiviteleri ile ev işleri, yemek yapma, alışverişe gitme gibi yardımcı günlük yaşam

aktiviteleri desteğini içermektedir. Evde bakım hizmetlerinde çalışanlardan günlük yaşam aktiviteleri kapsamında özellikle beklenen hizmetler şunlardır:

- Ev İşleri: Temizlik, çamaşır, bulaşık, alışveriş gibi günlük işlerin yerine getirilmesi ve güvenli bir ev ortamı oluşturulması için evin ihtiyaca göre yeniden düzenlenmesidir.
- Kişisel Bakım ve Destek: Banyo ve tuvalet ihtiyacını gidermede destek olma, merdivenlerde destek olma, yatağa yatırma ve yataktan kaldırma, giyinme, diş fırçalama, istenmeyen tüylerin temizlenmesi, tıraş olma gibi hizmetlerin yerine getirilmesidir.
- Beslenme ve Sağlık Hizmetleri: Beslenme, ilaçların verilmesi, tansiyon, şeker kontrolü gibi sağlık durumu takibinin yapılmasıdır.
- Sosyal Destek ve Danışmanlık Hizmetleri: Resmî işlemler, ev onarımı işleri, finans, ulaşım ve fatura ödemeleri gibi işlemlerin takip edilmesi ve arkadaşlık, komşuluk ve yakınlarla olan ilişkilerin düzenlenmesidir.
- Hemşirelik Hizmetleri: Belli dönemlerle hemşire ziyareti yapılması ve 24 saat acil yardım hizmeti sağlanmasıdır.

Yararları

Evde bakım hizmetlerinin kurumsal bakım hizmetleri ile karşılaştırıldığında yararları şu şekilde sıralanabilir:

- **Bireye Özerklik Hakkı Tanınması:** Bakıma muhtaç bireyi uyum sağladığı çevreden koparmadan, ihtiyaç duyduğu hizmetin bulunduğu ortamda sunulması nedeniyle bireye özerklik hakkı tanımaktadır.
- **Bakıma Muhtaçlıkla Başa Çıkma Stresi Azaltıcı Etki:** Bakıma muhtaç bireyin sosyal ilişkilerini sürdürdüğü aile bireylerinin yanında yaşaması, manevi açıdan destek sağlamakta ve bakıma muhtaçlıkla başa çıkma stresi azaltıcı bir etki meydana getirmektedir.
- **İhtiyaçların Karşılansından Duyulan Tatmin:** Bakıma muhtaç bireyin beslenme, giyinme, temizlik gibi temel ihtiyaçlarının kendi alışkanlıklarına göre hazırlanan şekilde yerine getirilmesi, kurum bakımında şikâyet edilen konuların kendiliğinden ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Gerçekten de kurum bakımında toplu yaşam kuralları nedeniyle uyulması gereken genel kurallar, bakıma muhtaç bireyin öznel ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır.
- **Bakıma Muhtaç Bireyin Sosyal Onay ve Değerli Olma İhtiyacını Karşılama:** Kurum bakımının rutin işleyişi bakıma muhtaç bireyin şahsi kimliğine zarar vermekte ve benlik saygısının azalmasına neden olmaktadır. Oysaki evde bakım hizmeti ile birey sosyal onay ve değerli olma ihtiyacını karşılama fırsatına sahip olmaktadır.
- **Sunumunun Kolay ve Maliyetinin Düşük Olması:** Gelişen teknolojiye bağlı olarak birçok kronik hastalığın ev ortamında izlenmesinin mümkün hâle gelmesi, daha önce hastane ortamında yapılması zorunlu olan tedavileri ev ortamında da yapılabilir hâle getirmiş ve bu durum söz konusu kronik hastalara yönelik hizmetlerin sunumunu kolaylaştırmıştır. Evde bakım hizmetlerinin bakıma muhtaç engelliye ve bakım hizmeti sunan aile bireyine sağladığı pozitif katkının yanında, sağlık harcamalarını azaltması açısından da giderek tercih edilen bir model olarak yaygınlık kazandığı görülmektedir.
- **Bakıma Muhtaç Bireyin Belirli İşlevlerinde Kayıp Yaşamaması:** Bakıma muhtaç birey kurum bakımı, toplumsal rollerden uzak kalma zorunluluğu nedeniyle belirli işlevlerinde kayıp yaşamaktadır.

Kurumsal Bakım Hizmetleri

Kurum bakımı, evde destek verilmesine rağmen bakılamayacak derecede yardıma gereksinim duyan veya aile yanında bakılması mümkün olmayan yaşlı, özel gereksinimli ve süregelen hastalığı olan bireylerin bireysel, sosyal, psikolojik gereksinimlerinin karşılandığı, serbest zamanlarını etkili ve verimli şekilde kullanabilmelerinin sağlandığı, sosyal ilişkilerinin ve aktivitelerinin artırıldığı bakım türüdür.

Toplum Temelli Bakım Hizmetleri

Toplum temelli bakım; yaşlı, engelli ve süregelen hastalığı olan bireylere yönelik hizmet modelidir. Özel gereksinimli bireylere yönelik hizmet dağılımını geliştirmeyi, onlara daha eşit fırsatlar sağlamayı ve özel gereksinimli bireylerin haklarını iyileştirmeyi ve korumayı amaçlayan bir bakım hizmetidir.

DİKKAT: Toplum temelli bakımla bireye, yaşadığı sosyal çevreden uzaklaştırmadan yaşamını kendi evinde sürdürmesi için gereksinim duyduğu destek ve yardım sunulmaktadır.

Hizmeti Sunan Bireyin Durumuna Göre Bakım Hizmetleri Türleri

Bakım hizmetleri hizmeti sunan bireyin durumuna, başka bir deyişle bakıma muhtaç bireyin yakını olup olmamasına göre “profesyonel (formel) bakım hizmetleri” ve “profesyonel olmayan (enformel) bakım hizmetleri” şeklinde ikiye ayrılır.

Profesyonel (Formel) Bakım Hizmetleri

Belli bir ücret karşılığında profesyonel bakım uzmanı ve/veya yarı uzman sosyal bakım elemanları tarafından verilen bakım hizmetidir. Profesyonel bakım olarak da ifade edilen formel bakım, disiplinler arası mobil bir ekip tarafından yerine getirilmesi gereken ve kurum bakımına alternatif bir evde bakım hizmeti modelidir.

Profesyonel Olmayan (Enformel) Bakım Hizmetleri

Profesyonel olmayan bakım hizmetleri aile bireylerinin, yakınların veya komşuların çoğu kez para karşılığı olmayan gönüllü olarak vermiş oldukları bakım hizmetlerini ifade etmektedir. Kişisel yakınlığı olan birine, karşılığında ücret almadan sağlanan yardım davranışıdır.

TÜRKİYE’DE BAKIM HİZMETLERİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Türkiye’ de bakım hizmetlerinin hukuki dayanağını kurumsal bakım hizmetlerine yönelik yasal düzenlemeler ve evde bakım hizmetlerine yönelik yasal düzenlemeler şeklinde iki başlık altında incelemek mümkündür:

Kurumsal Bakım Hizmetlerine Yönelik Yasal Düzenlemeler

Türkiye’ de kurumsal bakım hizmetlerinin hukuki dayanağını oluşturan yasal düzenlemeler şu şekilde sıralanarak açıklanabilir:

18.10.1982 Tarih ve 2709 Sayılı T. C. Anayasası

T.C. Anayasası (R.G., T. 09.11.1982, S. 17863 (Mükerrer))’nın devletin sakatların (engellilerin) korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alması gerektiğini (mad. 61/2). yaşlıların devletçe korunması gerektiğini, yaşlılara devlet yardımı ile sağlanacak diğer hakların ve kolaylıkların kanunla düzenlenmesi gerektiğini (mad. 61/3) düzenleyen hükümleri engellilerin ve yaşlıların korunması ve toplumsal yaşama katılımlarına yardımcı olunmasına temel oluşturmaktadır.

24.05.1983 Tarih ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

Anayasa’nın 61. maddesine uygun olarak hazırlanmış olan Sosyal Hizmetler Kanunu’nun (R.G., T. 27.05.1983, S. 18059) amacı korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait usul ve esasları düzenlemektir.

01.07.2005 Tarih ve 5378 Sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Engelliler Hakkındaki Kanun (R.G., T. 07.07.2005, S. 25868) 06. 02.2011 tarihli ve 6518 sayılı Kanun’un 68. maddesi ile değiştirilen “Destek ve Bakım” başlığını taşıyan 6. Maddesine göre, engellilerin öncelikle buldukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulur. Destek ve bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları ailesi de gözetilerek dikkate alınır.

03.06.2011 Tarih ve 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nda köklü değişiklikler öngören ve sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarını yeniden yapılandıran 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 2. Maddesine göre, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının görevleri arasında sayılmıştır.

11.10.2011 Tarih ve 662 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname

662 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (R.G., T 02.11.2011, S. 28103-Mükerrer) ile 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7., 9. ve 11. maddeleri değiştirilmiş, 17. maddesi yürürlükten kaldırılmış, 14. maddeden sonra gelmek üzere bazı yeni maddeler eklenmiş, 21. ve 24. maddelere yeni fıkralar eklenmiş ve yine söz konusu Kanun Hükmünde Kararnameye geçici maddeler eklenmiştir.

25.04.2013 Tarih ve 6462 Sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

6462 Sayılı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G., T. 03.05.2013, S. 28636) ile başta 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun olmak üzere bir çok kanun ve kanun hükmünde kararnamedeki engelli bireylere yönelik ibareler engelli bireylere yönelik özür, özür, özür ibareleri engelli ve engellilik şeklinde; sakat, sakatlık ibaresi engel ve engellilik değiştirilmiş ve 5378 sayılı Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

06.02.2014 Tarih ve 6518 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (R.G., T. 10.02.2014, S. 28918) 14. maddesi ile Sosyal Hizmetler Kanunu'nun bakım hizmetlerini de kapsayan sosyal hizmet kuruluşlarını düzenleyen 3. Maddesinin birinci fıkrasının f) bendinin 6, 9, 12, 13 ve 14 numaralı alt bentleri değiştirilerek "çocuk destek merkezleri, aktif yaşam merkezi, çocuk evleri sitesi, ev tipi sosyal hizmet birimleri ve ev tipi sosyal hizmet birimleri koordinasyon merkezleri"ne dönüştürülmüştür. Ayrıca söz konusu Kanun'un 15. maddesinde de ev tipi sosyal hizmet birimlerinin 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4. maddesinin 1. Fıkrası hükmü kapsamında olduğu da belirtilmiştir.

Huzurevleri ile Huzurevleri Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği

Huzurevleri ile Huzurevleri Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (R.G., T. 21.02.2001, S. 24325)nin amacı, huzurevleri ile huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde bakım görecek 60 yaş üzerindeki yaşlıların saptanması, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılması, verilecek hizmetin tür ve niteliği ile işleyiş esaslarını belirlemek, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir.

Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği

Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği (R.G., T. 07.08.2008, S. 26960)nin amacı; gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılacak huzurevi ile huzurevi yaşlı bakım merkezlerinin açılış işlemleri, hizmet standardı, personel durumu, işletilme koşulları, ücreti, denetimi, devri ve kapatılmasına yönelik usul ve esasları belirlemektir.

Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği

Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği'nin (R.G., T. 30.06.2007, S. 26244) amacı; resmî kurum ve kuruluşların bünyesinde açılacak bakıma muhtaç özörlülere yönelik bakım merkezlerinin açılış izni, çalışma şartları, personel standardı, denetlenmeleri ile ücret tespiti ve ödemelerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektedir.

Bakıma Muhtaç Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 34 ve ek 7. maddeleri ile 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 28. maddesi ile söz konusu madde hükümlerine dayanılarak hazırlanmış olan "Bakıma Muhtaç Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği"nin (R.G., T. 16.08.2013, S. 28737) amacı; gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılacak bakıma muhtaç engelli bireylere yönelik özel bakım merkezlerinin açılış izinlerinin verilmesi, çalışma şartları, personel standardı, denetlenmeleri, müeyyideleri, bakım hizmetlerinin kapsamı, bakım hizmeti için başvuru şekli ile ücret tespiti ve ödemelerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik

2006 tarihli 26244 sayılı "Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik" in (R.G., T. 30.06.2006, S. 26244) amacı; bakıma muhtaç özürülerin bildirim, tespiti, değerlendirilmesi ile bakım hizmetlerine, bakım ücretlerine ve ödemelerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Engellilerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik

2010 tarihli 27697 sayılı "Engellilerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik" in (R.G., T. 03.09.2010, S. 27697) amacı; bedensel, zihinsel ve ruhsal engelleri nedeni ile yaşama gereklerine uyamama durumunda olan engelli bireylerin tespitini, incelenmesini, bakımını ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, özürü ve özürü ailelerine danışmanlık hizmetini, bu hizmetlerin niteliğine ve işleyişine ilişkin usul ve esasları, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.

03.7.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu

Türkiye' de kurumsal bakım hizmetleri kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı dışında faaliyette bulunan bir diğer kuruluş ise yerel yönetimlere ait kuruluşlardır. Yerel yönetimlerce sağlanan bakım hizmetlerinin hukuki dayanağını 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu (R. G., T. 13.07.2005, S. 25874) ile Büyükşehir Belediyeleri Özürü Hizmet Birimleri Yönetmeliği (R.G., T. 16.08.2006, S. 26261) oluşturmaktadır.

Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği

"Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nin (R.G., T. 16.08.2006, S. 26261) amacı; büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan özürülerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan özürü olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde özürülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan özürü hizmet birimlerinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektir.

Engellilerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik

Engellilerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik'in (R.G., T. 03.09.2010, S. 27691) amacı; bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeni ile yaşama gereklerine uyamama durumunda olan özürü bireylerin tespitini, incelenmesini, bakımını ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılmalarını, özürü ve özürü ailelerine danışmanlık hizmetini, bu hizmetlerin niteliğine ve işleyişine ilişkin usul ve esasları, personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemektir.

Evde Bakım Hizmetlerine Yönelik Yasal Düzenlemeler

Türkiye' de evde bakım hizmeti, Sağlık Bakanlığının 11/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 5/7/1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nun 9'uncu maddesinin (c) bendi ve 13/12/1983 tarihli ve 181 sayılı Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 43'üncü maddesine dayanılarak hazırlanan 2005 tarihli 25751 sayılı Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkındaki Yönetmelik (R.G., T. 10.03.2005, S. 25751) hükümlerine göre yürütülmektedir.

TÜRKİYE'DE BAKIM HİZMETİ VEREN KURUM VE KURULUŞLAR

Türkiye' de bakım hizmeti veren kurum ve kuruluşlar, bakım hizmeti veren kuruluşların hukuki niteliğine bağlı olarak sınıflandırılabilmesi gibi bakım hizmeti veren kurum ve kuruluşların çalışma modellerine ve özel gereksinimli birey/gruplara göre de sınıflandırılabilir.

Hukuki Niteliğine Göre Bakım Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’ de bakım hizmeti veren kuruluşlar, hukuki açıdan genel olarak “kamu kurumlarına bağlı kuruluşlar”, “yerel yönetimlere bağlı kuruluşlar”, “sivil toplum örgütlerine bağlı kuruluşlar” ve “özel sektöre ait kuruluşlar” şeklinde dört ayrı başlık altında incelenebilir.

Kamu Kurumlarına Bağlı Olarak Çalışan Bakıma Yönelik Kuruluşlar

Kamu kuruluşları kamuya, başka bir deyişle devlete ait kuruluşlardır. Örneğin; Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yaşlı Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı çatısı altındaki huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri; Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Engelli Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı çatısı altındaki bakım ve rehabilitasyon merkezleri, özel bakım merkezleri kamuya ya da devlete ait bakım kuruluşlarına örnek verilebilir.

Yerel Yönetimlere Bağlı Olarak Çalışan Bakıma Yönelik Kuruluşlar

Yerel yönetimlere bağlı bakıma yönelik kuruluşlar, il özel idarelerine ya da belediyelere bağlı çalışan bakıma yönelik kuruluşlardır. Yerel yönetimlere bağlı bakım kuruluşlarının en iyi örneklerini huzurevleri, çocuk bakım evleri oluşturur.

Sivil Toplum Örgütleri Tarafından Açılan ve Çalıştırılan Bakıma Yönelik Kuruluşlar

Sivil toplum örgütleri tarafından açılan ve çalıştırılan bakıma yönelik kuruluşların en iyi örnekleri huzurevleridir.

Özel Sektör Eliyle Kurulup Çalıştırılan Bakıma Yönelik Kuruluşlar

Özel sektöre ait bakıma yönelik kuruluşların en iyi örnekleri gündüzlü bakım merkezleri, çocuk bakım evleri ve huzurevleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleridir.

Çalışma Modellerine Göre Bakım Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar

Bakıma yönelik kurum ve kuruluşlar, çalışma modellerine göre “yatılı bakım kuruluşları” ve “gündüzlü bakım kuruluşları” şeklinde ikiye ayrılır.

Yatılı Bakım Kuruluşları

Yatılı bakım kuruluşları, 24 saat hizmet sunan kuruluşlardır.

Gündüzlü Bakım Kuruluşları

Çalışma saatleri içinde hizmet sunan kuruluşlardır.

Özel Gereksinimli Birey/Gruplara Göre Bakım Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar

Bakım hizmeti veren kuruluşlar, özel gereksinim kişi/gruplarına göre “engellilere yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar”, “yaşlılara yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar”, “süreğen hastalığı olanlara yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar” ve “çocuklara yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar” şeklinde dört ayrı başlık altında incelenebilir:

Engellilere Yönelik Bakım Hizmeti Veren Kuruluşlar

2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu (SHK), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 9. Maddesinin (g) bendi ile 34, 35, ve ek 7. maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanan “Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği” (BMEYRKKBMY) ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 34 ve ek 7. maddeleri ile 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 28. maddesi ile söz konusu madde hükümlerine dayanılarak hazırlanmış olan “Bakıma Muhtaç Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği” (BMEBYÖBMY) göre engellilere yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar şu şekilde sıralanabilir:

- **Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri:** Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHK, mad.3/5).

• **Aktif Yaşam Merkezi:** Engelli bireylerin, yaşam kalitesinin artırılması ve sosyal hayata aktif katılımlarına katkı sağlanması amacıyla engelli bireyler ile ailelerine rehberlik ve destek hizmeti ile evde gündüz bakım hizmeti sunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır (SHK, mad. 3/9).

• **Bakım Merkezleri:** Resmî kurum ve kuruluşların bünyesinde açılacak bakıma muhtaç engellilere yönelik bakım merkezlerinin açılış izni, çalışma şartları, personel standardı, denetlenmeleri ile ücret tespiti ve ödemelerine ilişkin usul ve esasları düzenleyen Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği hükümlerine göre bakım merkezi, bakıma muhtaç engellilerin bakımı için yatılı ve/ veya gündüzlü hizmet veren, resmî kurum ve kuruluşlar tarafından açılan ve sosyal hizmet kuruluşu statüsünde olan bakım kurumlarıdır (BMEYRKKBMY, mad. 4/f). Söz konusu madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, iki tür bakım merkezi vardır. Bunlar, gündüzlü hizmet veren bakım merkezleri ve yatılı hizmet veren bakım merkezleridir.

• **Gündüzlü Hizmet Veren Bakım Merkezleri:** Gündüzlü hizmet veren bakım merkezleri, haftanın altı günü mesai saatleri içinde hizmet veren merkezlerdir.

• **Yatılı Hizmet Veren Bakım Merkezleri:** Yatılı hizmet veren bakım merkezleri ise millî ve dinî bayramlar ve resmî tatillerde dâhil olmak üzere haftanın yedi günü yirmi dört saat çalışan merkezlerdir.

• **Özel Bakım Merkezleri:** Bakıma Muhtaç Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği'ne göre engellilere yönelik bakım hizmeti veren özel sektör kuruluşu olan özel bakım merkezleri, bakıma muhtaç engelli bireylerin bakımı için yatılı veya gündüzlü hizmet veren, gerçek kişi ve özel hukuk kişileri tarafından açılan sosyal hizmet kuruluşu statüsündeki özel bakım kurumlarıdır.

Yaşlılara Yönelik Bakım Hizmeti Veren Kuruluşlar

Türk aile yapısında yaşlı bakımı aile içinde yerine getirilmesi gereken bir sorumluluk olarak algılanmakla birlikte (Karataş, 2011: 32) her geçen gün yaşlılara yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlara duyulan gereksinimin arttığı da bilinen bir gerçektir. 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kuruluşları Kanunu, Huzurevleri ile Huzurevleri Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (HHYBRMY) ve Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği'ne (ÖHHYBMY) göre yaşlılara yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlar şu şekilde sıralanabilir:

• **Huzurevleri:** İhtiyacı olan yaşlı kişileri (60 yaş ve üzerindeki) huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır ((SHK, mad.3/5, HHYBRMY, mad. 4/d). Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği hükümlerine göre ise huzurevi, sağlıklı yaşlıları huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal, fiziksel ve moral ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından kurulan ve yirmi dört saat yatılı hizmet veren en az yirmi kapasiteli sosyal hizmet kuruluşudur (mad. 4/b).

• **Yaşlı Bakımı ve Rehabilitasyon Merkezi:** Yaşlı kişilerin yaşamlarını sağlık, huzur ve güven içinde sürdürmeleri amacıyla kendi kendilerini idare edebilecek şekilde rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayanların ise sürekli olarak özel bakım altına alındığı yatılı sosyal hizmet kuruluşudur (HHYBRMY, mad. 4/e).

• **Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi:** Sağlıklı yaşlılar ile özel bakım yaşlılarına, aynı binanın farklı bölümlerinde yirmi dört saat yatılı hizmet veren en az yirmi kapasiteli sosyal hizmet kuruluşudur (ÖHHYBMY, mad. 4/i).

Diğer Özel Gereksinimli Birey/ Gruplarla, Engellilere ve Yaşlılara Yönelik Bakım Hizmeti Veren Kuruluşlar

• **Çok Amaçlı Sosyal Hizmet Kuruluşları:** Aynı yerleşkede ve/veya binada, birden çok sosyal hizmet kuruluşunun tek yönetim ve denetim altında kurulmasına ve çalışmasına imkân tanıyan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (mad. 3/10).

• **Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri:** Çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar ile bakım veya barınma ihtiyacı olan kişilere hizmet verilen mesken niteliğindeki yatılı sosyal hizmet birimleridir (mad. 3/13). Söz konusu bu birimler, il müdürlüğü bünyesinde oluşturulmuş "Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri Koordinasyon Merkezi"ne bağlıdır.

ÖZETİN DEVAMI İÇİN TIKLAYINIZ

Bölüm 2- Bakım Hizmeti Gerektiren Bireyler

BAKIM HİZMETİ GEREKTİREN BİREYLERİN SINIFLANDIRILMASI

Bakıma muhtaç ya da bakım hizmeti gerektiren bireyler yaşlılar, engelliler ve kronik ya da süreğen hastalardır. Kronik hastalar, literatürde engelliler grubuna dâhil edilmektedir.

Yaş Kavramı

Yaş, “kronolojik yaş” ve “biyolojik yaş” şeklinde iki başlık altında incelenebilir:

Kronolojik Yaş: Doğumdan başlayarak içinde bulunulan zamana kadar geçen yılların toplamıdır.

Biyolojik Yaş: İçinde bulunulan biyolojik basamağın zaman birimi olarak gösterilmesidir.

Yaşlanma Kavramı

Yaşlanma; “biyolojik yaşlanma”, “ekonomik yaşlanma”, “patolojik yaşlanma”, “psikolojik yaşlanma” ve “sosyal yaşlanma” şeklinde çok çeşitli şekillerde tanımlanabilir.

DİKKAT: Yaşlanma doğumdan ölüme değin bir büyüme ve gelişme süreci iken yaşlılık fizyolojik bir olgudur ve bu süreç içerisinde kendini gerçekleştirme ve olgunlaşmanın ardından özgün değişimlerin yaşandığı son aşamadır.

Engelliler

Engellilik Kavramı

Engellilik; bedensel, akli ve ruhsal yapıdaki bozulmalar sonucu doğal yaşama yetilerinin kısıtlanması ya da bu yetilerden tamamen yoksun kalınması durumudur. Engelli, doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine gereksinim duyan kişidir.

Engelli Türleri

Engel türlerine göre engelliler şu şekilde gruplandırılabilir:

Ortopedik Engelli: Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve işlev kaybı olan kişidir.

Görme Engelli: Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir.

İşitme Engelli: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir.

Dil ve Konuşma Engelli: Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmasının hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir.

Zihinsel Engelli: Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir.

Kronik ya da Süreğen Hastalık: Hastalık insanın normal yaşantısında aksaklıklara yol açan, ruhsal durumunu ve sosyal ilişkilerini etkileyen, fizyolojik yakınmalara neden olan bir var oluş krizidir.

BAKIM GEREKTİREN BİREYLERİN TEMEL GEREKSİNİMLERİ

Bakıma muhtaç olan bireye göre temel gereksinimler farklılık gösterir. Bu bakımdan her bir bakıma muhtaç olan birey kategorisi için temel gereksinimlerin ayrı ayrı açıklanması gerekir.

Yaşlıların Temel Gereksinimleri

DİKKAT: Yaşlıların bakım gereksinimi bağımsızlık derecelerine göre farklılaşır. Yaşlının bireysel gereksinimlerinin belirlenmesi bakımından nerede ve kiminle yaşadığı, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumu son derece önemlidir.

Engellilerin Temel Gereksinimleri

DİKKAT: Engel, bakıma muhtaçlık riskini arttıran temel etmenlerden biri olmakla birlikte, her engelli olan bakıma ihtiyaç duymayabilir. Örneğin, tamamıyla göremeyen ya da duyamayan bir birey yaşamını başkalarının